

N. Császi Ildikó

Beszámoló a 20. élőnyelvi konferenciáról

2018. augusztus 30. és szeptember 1. között rendezte meg a Károli Gáspár Református Egyetem (KRE) Bölcsészettudományi Karának Magyar Nyelvtudományi Tanszéke és az MTA Nyelvtudományi Intézete a 20. élőnyelvi konferenciát Budapesten. Az élőnyelvi konferenciák olyan szociolingvisztikai kutatási eredmények bemutatására nyújtanak lehetőséget, amelyek a mai magyar nyelvváltozatokra, ezen belül a hazai magyar nyelvváltozatokra, a határainkon kívüli magyar nyelvváltozatokra, valamint a magyarországi kisebbségi nyelvváltozatokra irányulnak. Az elmúlt 30 évben az élőnyelvi konferenciák voltak a Kárpát-medencei magyar nyelvészek együttműködésének legfőbb fórumai. A Kárpát-medencében élő magyarok több nyelvváltozatot beszélnek, és évszázadok óta számos, más nyelvet beszélő közösséggel élnek együtt. A konferencia programja, az előadások absztraktja, illetve a műhelyek programjai az MTA Nyelvtudományi Intézet honlapján olvasható (1).

A 20. jubileumi élőnyelvi konferencia témája: *Nyelvi repertoárok a Kárpát-medencében és azon kívül*. A nyelvi repertoár egyrészt az egyénhez kapcsolódik: kognitív jellegű, mert a nyelvi erőforrásokat agyunk raktározza, és beszéléskor tudássá szervezve felhasználja. Testi beágyazottságú is, az egyén fiziológiai-érzelmi állapota alakítja. Másrészt szociális jellegű, mert a nyelvi erőforrások szemantikai és pragmatikai jelentéseit a közösségi gyakorlatok alakítják, a másik ember érzelmi állapota is befolyásolja, valamint a szociális-politikai viszonyok is formálják. A nyelvi repertoár középpontba állítása megteremtette annak a lehetőségét, hogy egységes keretben vizsgáljunk különböző nyelvhasználati szintereket, kommunikációs helyzeteket és regisztereket. A nyelvi repertoár használatának a szabályait nem egyetlen beszélő alakítja; a nyelvi szocializáció során minden egyes megnyilvánulás és az ezekhez rendelődő ideológiák formálják.

1. kép

A konferencia érdeklődő közönsége

A jubileumi konferencia megnyitóján a KRE Reviczky utcai épületének a dísztermében Sepsi Enikő, a KRE BTK dékánja és Prószéky Gábor, az MTA Nyelvtudományi Intézet igazgatója köszöntötte a konferencia résztvevőit. Három plenáris előadás hangzott el, három különböző időpontra elosztva. A nyitó napon Peter Trudgill (University of Fribourg, Svájc) *The Uniformitarian Hypothesis and Prehistoric Sociolinguistics*, péntek délelőtt Cserniczkó István (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász) *A verbális repertoár elemeinek osztályozása nyelvpolitikai nézőpontból: az északi szláv dialektuskontinuum kárpátaljai szakaszának példája*, péntek délután pedig Kontra Miklós (Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest) *Mi hiányzik a magyar szociolingvisztikából?* című előadását hallgathattuk meg.

2. kép
Kontra Miklós plenáris előadása

A meghívott plenáris előadók után három párhuzamos szekcióban közel 50 szekció-előadás került a programba, amelyek igen változatos tematikát mutatnak. Több előadás is kapcsolódott az oktatáshoz, illetve az iskolai szintéren használt nyelvi változatokhoz, nyelvi attitűdökhöz. Az előadások a következő témákat tárgyalták: finnugor nyelvhasználók nyelvi repertoárja; többnyelvű kisebbségek nyelvi repertoárja; tudományos nyelvi repertoár és akadémiai sikeresség; nyelvjárásdomináns beszélőközösség nyelvi repertoárja; siket gyermekek nyelvi repertoárja; kétnyelvű osztálytermi diskurzusok a Felvidéken; nyelvi diszkrimináció megjelenése a magyarországi, a szlovákiai, az ukrainai és a romániai magyar magyartanárok és tanárjelöltek értékelésében; cigány közösségek interakciós stratégiái a családi kommunikációban; internetes nyelvhasználat nyelvváltozata; különböző nyelvjárási jelenségek: *ő*-zés, *í*-zés vizsgálata különböző nyelvterületeken, a zárt éfonetikai minősége a magyar nyelvjárásokban; erdélyi nyelvjárásziget; a kontaktushatás jelensége erdélyi magyar jogászok szaknyelvhasználatában; kontaktusjelenségekkel kapcsolatos attitűdök a horvátországi magyarok körében; valamint fordítási és terminológiai problémák a dél-szlovákiai önkormányzati hivatalok kétnyelvű mintaszövegeiben.

Néhány előadás a magyar mint idegen nyelv tanításakor megjelenő nyelvi repertoár vizsgálatát helyezte a fókuszba: a magyar C1-es szintű szóbeli nyelvvizsgák vizsgálata az elvárt kommunikatív kompetencia szempontjából; magyarul tanuló japán hallgatók kérés megnyilatkozásainak célnyelvi udvariassági értékelése; az amerikai magyar iskolák osztálytermi interakcióinak szociolingvisztikai vizsgálata; elvárt és használt nyelvtani ismeretek a magyar mint idegen nyelvi fogalmazásfeladatokban; hogyan tanítsuk azt, hogy a *tanárok szobája* a helyes és a *tanárok szobájuk* a helytelen.

A szekció-előadásokon kívül négy kutatóműhely is bemutatkozott. 1. A kommunikáció cselekvés, tehát a nyelvi gyakorlatok cselekvéshez és kontextushoz kötöttek, kultúrafüggők. A nyelvi gyakorlatokban ismétlődően megjelenő nyelvi erőforrások bizonyos cselekvésekhez, emberekhez, társadalmi csoportokhoz kötődnek. A transzlingválás a két- vagy többnyelvűnek nevezett emberek beszédmódjaira utal. A beszélők által használt nyelvi erőforrások alkotják a beszélő nyelvi repertoárját, amely egyetlen dinamikus komplexitás. A beszélés ilyen leírása nem az „egy-” vagy a „kétnyelvűséget” tekinti kiindulópontnak, hanem a (bahtyini) heteroglosszia fogalmát. A transzlingválás nemcsak beszédmódot jelöl, hanem egy olyan nyelvpedagógiai programot is, amely a transzlingváló kommunikáció sajátosságait figyelembe véve fejleszti az egységes nyelvi repertoárt. Ez azt a nézőpontváltást jelenti, amely a gyerekek ajkán megjelenő nyelvre figyel, és nem azt a nyelvet tanítja, amelyik a tanmenetekben és a grammatikákban megjelenik. Célja kettős: egyrészt olyan lehetőség, amellyel a diákok nyelvi kompetenciája és iskolai eredményessége növelhető, másrészt megváltoztatja a néven nevezett nyelvek hierarchiáját az iskolában és a tágabb közösségben is. A nyelvi repertoár megbonthatatlan egységét szem előtt tartva a tanár az órán számos lehetőséget biztosíthat a diákok számára arra, hogy használják az otthoni megszólalási módjaikat. Hogy ez megvalósuljon, a tanár az iskolai tanulási folyamatba beépíti az otthon használt nyelvi forrásokat, diszkurzív viselkedésmódokat és megismerési módokat. A *Transzlingválás kommunikációműhely* (szervezők: Bodó Csanád, Heltai János Imre, Petteri Laihonen) két oktatási kontextusban foglalkozik a transzlingválással. Moldvában a Csángómagyar Oktatási Program keretében a transzlingválással el tudják érni a csángó beszédmódú folyamatos kommunikációt a moldvai gyerekekkel, és felértékelődnek a moldvai falvakban használatos magyar nyelvváltozatok, valamint a moldvai magyar vagy csángó identitás is. A tiszavasvári projektben a transzlingválás és az iskolai beszélés kapcsolatáról szóló kutatásokhoz kapcsolódva helyet keresnek a tanulási folyamatban a gyerekek romani nyelvi forrásainak.

3. kép

Heltai János Imre előadása a Transzlingválás kommunikáció műhelyben

2. A nyelvi tájkép többnyelvű és multimodális repertoár, valamint kommunikációs eszközként használható fel. A magyarországi nemzetiségi közösségek nyelvi tájképét a *Többnyelvű és multimodális repertoár: magyarországi nemzetiségek és nyelvi tájképműhely* (szervező: Borbély Anna) keretében vizsgálták. Az egy-egy magyarországi nemzetiségi közösséghez köthető térbeli repertoárokat és együttállásokat célzó kutatásokat az vezérli, hogy az időbeli és a térbeli nyelvi és szemiotikai határok hangsúlyozása helyett mindezeket egységes egészként mutassák be. A nyelvi tájkép kutatásakor az etnikai (nemzetiségi) identitás, a történelmi múlt, a globalizáció, a migráció mellett hangsúlyt kap az oktatás síkja is. Ugyanakkor a nyelvi tájkép elemzése megmutatja a nemzetiségi nyelvek és a nyelvpolitika kapcsolatát, valamint a nyelvi csoportok (többség, nemzetiségek) közötti hatalmi viszonyokat.

3. A magyar orvosi nyelv alakulástörténete, múltja és jelene műhely (szervezők: Kuna Ágnes, Ludányi Zsófia) fő célja, hogy lehetőséget teremtsen a magyar orvosi nyelvre és nyelvhasználatra vonatkozó, elsődlegesen nyelvészeti indíttatású kutatások bemutatására. A Kuna Ágnes vezetésével megalakult tudomány- és intézményközi kutatócsoport a magyar orvosi nyelv alakulástörténetét annak komplexitásában kívánja megragadni: két alapvető célkitűzést fogalmaz meg. Egyrészt feladatának tekinti a *Magyar orvosi nyelvi korpusz* létrehozását, összefogja a magyar orvosi nyelv történetének nyelvészeti vizsgálatát. Másrészt a kutatócsoport a modern kori orvosi nyelvi kutatások nyelvészeti megközelítését, módszertani megújítását célozza meg az orvos-beteg találkozásokra és a 21. századi szövegtípusokra koncentrálva. A műhely a magyar orvosi nyelv alakulástörténetéből, múltjából és jelenéből mutatott be néhány kutatást, problémafelvetést előadások és poszterek formájában.

4. A szociolingvisztika tárgykörébe tartozik a nyelv és a társadalom kapcsolatainak, egymásra hatásának a vizsgálata, közöttük a szaknyelvekkel kapcsolatos kérdések is. A szaknyelvekkel foglalkozó nyelvészek egyik fontos célja és feladata annak vizsgálata, hogy melyek azok a nyelvi jellemzők, amelyek a szaknyelveket, ezen belül az egyes szaknyelvi műfajokat jellemzik. A *Dokumentáció és szakírás – a műszaki dokumentáció mint nyelvi repertoár* műhely (szervezők: Fóris Ágota, Bölcskei Andrea) bemutatta egyrészt a különböző szaknyelvi műfajok jellemzőit, másrészt a dokumentációnak és a szakírásnak a terminológiával és a fordítási gyakorlattal való kapcsolatát, ezek elvi és gyakorlati vonatkozásait, harmadrészt ismertette mindezek oktatási vonatkozásait a terminológia mesterszakban hasznosítható módon.

4. kép

Bölcskei Andrea előadása a Dokumentáció és szakírás – a műszaki dokumentáció mint nyelvi repertoár műhelyben

A záró napon kötetbemutatókat is tartottak, többek között az előző, 19. élőnyelvi konferencia válogatott tanulmányait tartalmazó könyvet is bemutatták:

Benő Attila – Fazakas Noémi (szerk.) 2017. *Élőnyelvi kutatások és a dialektológia. Válogatás a 19. Élőnyelvi Konferencia – Marosvásárhely 2016. szeptember 7–9. – előadásaiból.* Erdélyi Múzeum Egyesület. Kolozsvár. Bemutatta Benő Attila.

Bodó Csanád 2016. *Nyelvi ideológiák és különbségek.* Nemzeti Kisebbségkutató Intézet. Kolozsvár. Bemutatta Fazakas Noémi.

Vargha Fruzsina Sára 2017. *A nyelvi hasonlóság földrajzi mintázatai. Magyar nyelvjárások dialektometriai elemzése.* Magyar Nyelvtudományi Társaság. Budapest. Bemutatta Kocsis Zsuzsanna.

Irodalom

- (1) A 20. élnyelvi konferencia honlapja. <http://www.nytud.hu/elonyelvi20/absztrakt.html>
(2018. október 4.)

N. Császi, Ildikó: Report on the 20th conference of sociolinguistics

Az írás szerzőjéről

N. Császi Ildikó

egyetemi docens, Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar
Nyelvtudományi Tanszék, Budapest
ncsaziildiko[kukac]gmail.com